

”Establishing and Capacity Building of a Southern Serbian Academy and a National Conference for Vocational Higher Education in Serbia – ECBAC”

VODIČ PRVE AKADEMIJE STRUKOVNIH STUDIJA

*"Establishing and Capacity Building of a Southern Serbian Academy and a National Conference for Vocational Higher Education in Serbia – **ECBAC**"*

VODIČ PRVE AKADEMIJE STRUKOVNIH STUDIJA

Izdavanje ove publikacije realizovano je u okviru međunarodnog projekta: TEMPUS ECBAC 517200 "Establishing and capacity building of the southern serbian academy and the national conference for vocational higher education" koji kroz TEMPUS program finansira Evropska unija.

Sadržaj publikacije odražava samo lične stavove autora. Evropska Komisija ne može da bude odgovorna za korišćenje informacija iz ove publikacije.

This project has been funded with support from the European Commission. This publication reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained there in.

Izdavač:

Visoka tehnička škola strukovnih studija
Aleksandra Medvedeva 20, 18 000 Niš, Srbija

Autori:

ECBAC konzorcijum

Priprema za štampu:

Goran Milosavljević

Korice:

Goran Milosavljević

Štampa

"Punta", Niš

Tiraž:

1000 primeraka

SADRŽAJ

Prva akademija strukovnih studija	1
Visoka tehnička škola strukovnih studija Niš	4
Visoka škola primenjenih strukovnih studija Vranje	6
Visoka poljoprivredno-prehrambena škola strukovnih studija Prokuplje	7
Visoka strukovna škola za tekstil Leskovac	9
Visoka medicinska škola strukovnih studija Čuprija	11
Visoka škola strukovnih studija za vaspitače Kruševac	13
Visoka hemijsko tehnološka škola strukovnih studija Kruševac	14
Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača Pirot	16
Pravila studija	17
Opšte informacije	17
Upis	17
ESPB i trajanje studija	17
Statut studenta	17
Ispiti i ocenjivanje	18
Mirovanje	18
Studentski parlament	18
Rečnik za bruce - pojmovi	18
Kako biti uspešan student	19
Šta raditi na početku školske godine?	19
Kako efikasno pratiti nastavu?	20
Kraće putovanje kroz gradove članice PASS-a	24
Niš	24
Vranje	26
Prokuplje	28
Leskovac	30
Čuprija	32
Kruševac	34
Pirot	37

PRVA AKADEMIJA STRUKOVNIH STUDIJA

Web: www.pass.ac.rs
E-mail: info@pass.ac.rs
Telefon: +381 (0)18 415 0 425

VISOKA TEHNIČKA ŠKOLA STRUKOVNIH STUDIJA

Adresa: Aleksandra Medvedeva 20, 18000 Niš
Web: www.vtsnis.edu.rs
E-mail: info@vtsnis.edu.rs
Telefon: +381 (0)18 588 211
Fax: +381 (0)18 588 210

VISOKA ŠKOLA PRIMENJENIH STRUKOVNIH STUDIJA

Adresa: Filipa Filipovića 20, 17500 Vranje
Web: www.visokaskola.edu.rs
E-mail: info@visokaskola.edu.rs
Telefon: +381 (0)17 421 859
Fax: +381 (0)17 404 661

VISOKA POLJOPRIVREDNO-PREHRAMBENA ŠKOLA STRUKOVNIH STUDIJA

Adresa: Ćirila i Metodija 1, 18400 Prokuplje
Web: www.vpps.edu.rs
E-mail: vpps@beotel.rs
Telefon: 027/324-311
Fax:

VISOKA STRUKOVNA ŠKOLA ZA TEKSTIL

Adresa: Vilema Pušmana 17, 16000 Leskovac
Web: www.vsstle.edu.rs
E-mail: vsstle@open.telekom.rs
Telefon: +381 (0)16 242 569
Fax: +381 (0)16 233 911

VISOKA MEDICINSKA ŠKOLA STRUKOVNIH STUDIJA

Adresa: Lole Ribara 1/2, 35230 Čuprija
Web: www.vmscuprija.edu.rs
E-mail: vmscuprija@gmail.com
Telefon: +381 (0)35 401 140
Fax: +381 (0)35 401 130

VISOKA ŠKOLA STRUKOVNIH STUDIJA ZA VASPITAČE

Adresa: Ćirila i Metodija 22-24, 37000 Kruševac
Web: www.vaspks.edu.rs
E-mail: info@vaspks.edu.rs
Telefon: +381 (0)37 423 050
Fax: +381 (0)37 420 761

VISOKA HEMIJSKO TEHNOLOŠKA ŠKOLA STRUKOVNIH STUDIJA

Adresa: Kosančićeva 36, 37000 Kruševac
Web: www.vhts.edu.rs
E-mail: info@vhts.edu.rs
Telefon: +381 (0)37 427 603
Fax:

VISOKA ŠKOLA STRUKOVNIH STUDIJA ZA OBRAZOVANJE VASPITAČA

Adresa: Ćirila i Metodija 29, 18300 Piroć
Web: www.pakadem.edu.rs
E-mail: info@pakadem.edu.rs
Telefon: +381 (0)10 313 710
Fax: +381 (0)10 345 237

VISOKA TEHNIČKA ŠKOLA STRUKOVNIH STUDIJA NIŠ

Visoka tehnička škola strukovnih studija iz Niša je ugledna visokoškolska institucija sa dugom tradicijom obrazovanja. U sklopu reforme visokog obrazovanja, Škola je 2007. godine postala akreditovana samostalna državna ustanova koja ostvaruje osnovne strukovne i specijalističke studije (prvi i drugi stepen visokog obrazovanja) u okviru naučnog polja tehničko-tehnoloških nauka.

Svi studijski programi, kako na osnovnim tako i na specijalističkim studijama, su akreditovani, urađeni po principima Bolonjske deklaracije i usaglašeni sa odredbama Zakona o visokom obrazovanju.

Visoka tehnička škola strukovnih studija u Nišu nalazi se u širem centru grada, u okviru kompleksa tehničkih fakulteta. U sastavu ovog kompleksa nalazi se studentski dom i menza. Međugradska autobuska stanica je u neposrednoj blizini a pored škole prolazi više linija javnog gradskog prevoza. Iz centra grada se može doći i petominutnom šetnjom kroz nišku tvrđavu.

Delatnost visokog obrazovanja Škola ostvaruje kroz osnovne strukovne (prvi stepen visokog obrazovanja) i specijalističke strukovne studije (drugi stepen visokog obrazovanja).

Nakon završenih osnovnih studija stiže se prvi stepen visokog obrazovanja i zvanje strukovni inženjer odgovarajuće oblasti (eng. *bachelor appl.*), a nakon završenih specijalističkih studija stiže se drugi stepen visokog obrazovanja i zvanje specijalista odgovarajuće oblasti.

Svi predmeti su jednosemestralni, a svaki predmet ima određen broj ESPB bodova koje student ostvari kada položi ispit. Studijski programi sadrže obavezne i izborne predmete, a izborni predmeti su zastupljeni sa najmanje 20% u odnosu na ukupan broj ESPB bodova.

Na osnovu Zakona o visokom obrazovanju i člana 24. Poslovnika Komisije za akreditaciju i proveru kvaliteta, Komisija za akreditaciju i proveru kvaliteta Republike Srbije, donela je odluku o akreditaciji Visoke tehničke škole strukovnih studija u Nišu. Škola je dobila akreditaciju za izvođenje sledećih studijskih programa:

Na osnovnim studijama (*I stepen visokog obrazovanja*)

1. Industrijsko inženjerstvo
2. Drumski saobraćaj
3. Komunikacione tehnologije
4. Savremene računarske tehnologije
5. Građevinsko inženjerstvo
6. Zaštita životne sredine

Na specijalističkim studijama (*II stepen visokog obrazovanja*)

1. Inženjerstvo zaštite životne sredine
2. Bezbednost drumskog saobraćaja
3. Komunikacione tehnologije
4. Savremene računarske tehnologije
5. Komunalno inženjerstvo

Škola sprovodi u praksi usvojenu politiku obezbeđenja kvaliteta u skladu sa odredbama Pravilnika o standardima i postupku obezbeđenja kvaliteta. Škola je imenovala posebnu Komisiju za kvalitet, koju čine nastavnici i saradnici, nenastavno osoblje kao i predstavnici studenata, čiji je zadatak priprema predloga neophodnih u procesu donošenja odluka i sprovođenja politike kvaliteta.

Škola posebno prati kvalitet izvođenja nastave, sprovođenja ispita, uspešnost studenata u studiranju, u celini kao i na pojedinačnim predmetima, kvalitet udžbeničke literature i preduzima potrebne mere za otklanjanje nedostataka.

Samovrednovanje je sastavni deo strategije i sprovodi se u intervalima od najviše tri godine. U postupku samovrednovanja razmatra se i ocena studenata o kvalitetu nastavnog procesa.

Prilikom akreditacije, ciljevi postojanja svih studijskih programa bili su jasno postavljeni i istaknuti, a to je **sticanje opštih i stručnih znanja**, kao i veština za uključivanje u radni proces i kvalitetno obavljanje strukovne delatnosti iz oblasti kojoj pripada studijski program. Takođe, ciljevi su bili i:

- usklađenost sa postavkama Bolonjskog procesa;
- da se na adekvatan način predstavi tematika primene savremenih tehnologija iz oblasti mašinstva, elektrotehnike i računarstva, građevinarstva, saobraćaja i zaštite okoline u privredi i društvu;
- visoki stepen vertikalne i horizontalne mobilnosti studenata; vertikalna mobilnost - mogućnost prelaza sa drugih visokoškolskih institucija uz priznavanje položenih ispita ukoliko je institucija sa koje student prelazi u bolonjskom sistemu obrazovanja; horizontalna mobilnost - postoji mogućnost prelaska sa jednog na drugi studijski program pod uslovima koji su definisani posebnim pravnim aktima.
- praktična nastava i praktična realizacija projekata.

Pored ciljeva, postavljeni su i očekivani ishodi učenja, tj. precizni iskazi o tome šta će studenti biti u stanju da urade ili naprave nakon završetka studija na ovim studijskim programima i koliko uspešno će to raditi. Nakon završetka studija na ovim studijskim programima, studenti bi trebalo da steknu kompetencije da samostalno i u timskom radu obavljaju mnoge poslove od važnosti za opšte tehničke tokove u regionu. Takođe, očekuje se, da tokom studija, studenti razviju kreativne sposobnosti, kao i veštine i znanja za rešavanje konkretnih problema iz tehničkih oblasti, i ovladavaju specifičnim praktičnim veština potrebnim za obavljanje svih delatnosti vezanih za oblast mašinstva-industrijskog inženjerstva, savremenih računarskih i komunikacionih tehnologija, građevinarstva, zaštite životne sredine i saobraćaja, uz primenu i praćenje novina u struci.

Očekivani ishod učenja je da se **student u toku studija praktično i teorijski osposobljava da postane dobar inženjer struke u praksi.**

VISOKA ŠKOLA PRIMENJENIH STRUKOVNIH STUDIJA VRANJE

Davne 1974. godine, počela je sa radom Visoka škola za obrazovanje radnika u Vranju, kojom je trebalo da se obezbedi stručni kadar, neophodan razvijenoj privredi Vranja i regiona.

1987. godine Viša škola za obrazovanje radnika se transformiše u Višu tehničku tehnološku školu, sa novim odsecima i smerovima, kako bi se uskladili sa potrebama kadrova tadašnje privrede.

Kako bi se uklopili u evropski sistem školovanja, pošto je naša zemlja potpisnik Bolonjske deklaracije, 2002. godine Škola je prešla na trogodišnje studije.

U septembru 2005. godine usvojen je Zakon o Visokom obrazovanju, kojim se transformišu sve Više škole u Visoke strukovne škole, a nakon toga školske 2007/2008. godine Škola je u skladu sa Zakonom počela da školuje kadrove predviđene Bolonjskom deklaracijom.

Pored profesorskog kadra, većinom doktora nauka, Škola raspolaže sa dovoljnim prostorom, gde studenti slušaju predavanja, rade na računarima, obavljaju praksu u laboratorijama i radionicama. Škola se postarala da obezbedi i odgovarajuću stručnu literaturu, koju mogu da koriste u biblioteci, ili istu da kupe i koriste van Škole. Zahvaljujući dugogodišnjoj i dobroj saradnji sa privrednicima Vranja i Pčinjskog regiona, naši studenti su u mogućnosti da dopune svoje praktično znanje u sledećim preduzećima: Simpo, Alfa, Zavarivač, BAT, Mlekara "Veličković", Živinoprodukt, Pekara "Crveni krst", Pekara "Boja hleba", Mita d.o.o, Žitomelj, Coca-Cola, Bivoda, Heba, Fabrika hleba i mleka "Vranje", Navip, Sloga, Vihor, Nektar, Kondiva i drugim preduzećima.

Posebno je uspešna saradnja sa "BAT-om" koji je Školi poklonio sredstva u iznosu od 150.000 EUR-a za kupovinu opreme. Sa BAT-om je potpisan i Sporazum o poslovno-tehničkoj saradnji.

Osnovne strukovne studije:

- Zaštita životne sredine
- Prehrambena tehnologija
- Tehnologija drveta
- Drumski saobraćaj
- Mašinsko inženjerstvo
- Proizvodna ekonomija

Specijalističke strukovne studije

- Drumski saobraćaj

VISOKA POLJOPRIVREDNO-PREHRAMBENA ŠKOLA STRUKOVNIH STUDIJA PROKUPLJE

Visoka poljoprivredno-prehrambena škola strukovnih studija u Prokuplju je samostalna visokoškolska ustanova, koja ostvaruje vaspitno-obrazovnu i istraživačku delatnost u okviru Osnovnih strukovnih i Specijalističkih strukovnih studija iz oblasti poljoprivrede i prehrambene tehnologije, utemeljenu na tridesetogodišnjoj tradiciji. U ovom periodu, Škola se razvila u obrazovnu i stručnu instituciju visoke reputacije.

Na putu implementacije „Bolonjskog procesa”, od školske 2004/2005. godine, uvedene su trogodišnje studije, a upis studenata se obavlja u okviru šest studijskih programa Osnovnih strukovnih studija:

- Voćarstvo i vinogradarstvo
- Ratarstvo i povrtarstvo
- Zaštita bilja
- Stočarstvo
- Prehrambena tehnologija
- Strukovna veterina

kao i tri studijska programa Specijalističkih strukovnih studija:

- Organska poljoprivreda
- Prehrambena tehnologija (tri modula)
- Zaštita bilja

Na navedenim odsecima obrazuju se kadrovi koji nakon završenih studija stiču diplomu strukovnog inženjera poljoprivrede odgovarajuće struke, odnosno strukovnog inženjera poljoprivrede - specijaliste, odgovarajuće struke.

U istoriju Visoke poljoprivredno-prehrambene škole u Prokuplju strukovnih studija utkan je rad mnogih generacija studenata i profesora. Svaka nova generacija je nastavljala rad na tekovinama svojih prethodnika, a svoja iskustva ostavljala je u baštinu novim generacijama. Mnogi su učeći i radeći utkali puno sopstvenog truda i vremena u ovu Školu, te u kulturni život grada i čitavog regiona Toplice.

Misija škole, do izvesne mere, reflektuje se kroz njen Statut, zasnovan na Zakonu o visokom obrazovanju, a sagledana je kroz tri ključne funkcije – nastavno-obrazovni rad, istraživački rad i izdavačka delatnost – sa snažnom orijentacijom ka saradnji sa lokalnom samoupravom. Takođe, Škola pospešuje i regionalnu i evroregionalnu saradnju sa srodnim institucijama. Osnovni zadatak i cilj je prenošenje najnovijih naučnih i stručnih znanja i veština iz oblasti poljoprivrede i prehrambene tehnologije.

Redovno planiramo i vrednujemo rezultate svojih studijskih programa sa zadatkom da stalno razvijamo, unapređujemo i preispitujemo njihove sadržaje, saglasno novim naučnim i stručnim dostignućima, u čemu relevantnu ulogu imaju nastavno osoblje i studenti. Periodično pratimo ostvarivanje planiranih aktivnosti,

postavljenih zadataka i ciljeva, uz objektivno sagledavanje rezultata, njihovu analizu i korektivne mere eventualnih nedostataka. Takođe, Škola prati savremene trendove i održava visok kriterijum akademskog obrazovanja na svim odsecima u oblasti strukovnih studija, trudeći se da zadrži do sada postignutu reputaciju u svim svojim aktivnostima.

Svojim studentima nudimo: savremeni program obrazovanja koji realizuju kompetentni nastavnici, dobro opremljene laboratorije i praktična znanja i veštine, što obezbeđuje efikasan sistem studiranja i kraći put do posla.

Po završetku studija, Vaše znanje i veštine tražiće:

- javna i privatna preduzeća u oblasti proizvodnje, zaštite i prerade hrane;
- proizvođači poljoprivredne mehanizacije i opreme u prehrambenoj industriji;
- uslužne specijalizovane agencije i projektantske firme;
- školstvo, javna preduzeća, inspeksijske službe, kao i
- samostalno pokretanje porodičnog biznisa.

Od izuzetnog značaja su i posebne aktivnosti Škole iz oblasti poljoprivredne proizvodnje i novih proizvodno-tehnoloških procesa, kako u primarnoj, tako i u prerađivačkoj industriji u oblasti agrara. Posebne aktivnosti Škole se ostvaruju kroz rad Laboratorije za ispitivanje - trenutno u postupku akreditacije.

VISOKA STRUKOVNA ŠKOLA ZA TEKSTIL LESKOVAC

Viša tehnička tekstilna škola u Leskovcu, osnovana je i počela sa radom 1959. godine, kao prva visokoškolska ustanova na jugu Srbije.

Škola je akreditovana prema Uverenju o akreditaciji ustanove br. 612-00-1145/2006-04 od 30.04.2007. god. od strane Komisije za akreditaciju i proveru kvaliteta i na osnovu koga je dobijena dozvola za rad i izvođenje nastave na studijskim programima:

1. Tekstilno mehanički,
2. Oplemenjivanje tekstila,
3. Konfekcija,
4. Modni dizajn.

Donošenjem Strategije obezbeđenja kvaliteta 2009. godine, škola se nedvosmisleno opredeleila da kontinuirano i sistematski radi na unapređenju kvaliteta studijskih programa, nastave i uslova rada.

Koristeći iskustava četvorogodišnjeg školovanja na ovim studijskim programima zaključeno je da treba izvršiti dalju reorganizaciju i usavršavanje obrazovnog programa i uvođenje novih studijskih profama što je i učinjeno 2011. godine.

Novom akreditacijom 2012. godine škola dobija novu dozvolu za rad br. 612-00-00108/2012-04 od 27.4.2012. godine pa su od školske 2012/2013. akreditovani sledeći studijski programi:

1. Tekstilna tehnologija,
2. Tekstilna hemija i zaštita životne sredine,
3. Konfekcija i
4. Modni dizajn.

Prenos stručnih znanja o najnovijim tehničkim, tehnološkim i marketinškim rešenjima i njihova praktična primena u realnim industrijskim sistemima biće i nadalje osnovni cilj rada škole. Imajući u vidu da je tekstilna industrija najglobalnija industrijska grana u svetskim okvirama, a modna industrija jedna od najprofitabilnijih grana, za ubrzani privredni razvoj Srbije neophodna je primena visokoautomatizovanih tehničko-tehnoloških i energetski efikasnih postupaka u proizvodnji tekstila i odeće. Paralelno sa tim neophodan je razvoj reciklažne industrije za tekstilne i druge proizvode, i integrisani pristup u zaštiti životne sredine. Za uspešno sprovođenje ovakve strategije neophodni su dobro obučeni stručnjaci iz oblasti tekstilne i modne industrije i zaštite životne sredine.

Visoka strukovna škola za tekstil upisuje studente na studijske programe specijalističkih strukovnih studija Zaštita životne sredine i Tekstilno inženjerstvo.

Studenti specijalističkih strukovnih studija se upisuju u statusu samofinansirajućih studenata.

Škola organizuje upis studenata na studijski program specijalističkih strukovnih studija prema Pravilniku o upisu studenata na studijski program, Statutu škole i Zakonu o visokom obrazovanju.

Pravo na upis specijalističkih strukovnih studija na studijski program imaju kandidati koji su završili osnovne strukovne studije na visokoj strukovnoj školi za tekstil ili srodnim visokoškolskim ustanovama i stekli 180 ESPB bodova.

Redosled kandidata za upis u prvu godinu specijalističkih strukovnih studija utvrđuje se na osnovu opšte prosečne ocene ostvarene na osnovnim strukovnim studijama. Odluku o broju studenata koji se mogu upisati na specijalističke strukovne studije donosi Nastavno veće Škole, s tim što ukupan broj studenata na akreditovanom studijskom programu ne može biti veći od broja odobrenog u dozvoli za rad.

Na osnovu kriterijuma iz Konkursa, škola, sačinjava rang listu prijavljenih kandidata. Pravo upisa na specijalističke strukovne studije stiže kandidat koji je na rang listi rangiran u okviru broja studenata predviđenih za upis.

Učesnik konkursa koji smatra da redosled kandidata na jedinstvenoj rang listi nije utvrđen na način predviđen konkursom, može podneti prigovor direktoru škole u roku od 3 dana od objavljivanja rang liste.

Ako se kandidat koji je ostvario pravo na upis po konkursu ne upiše u predviđenom roku, ustanova će upisati umesto njega drugog kandidata. prema redosledu na konačnoj rang listi, u roku utvrđenim ovim konkursom.

Na studijski programima specijalističkih strukovnih studija studenti se upisuju posle objavljivanja konkursa u sredstvima javnog informisanja i na internet stranici škole.

VISOKA MEDICINSKA ŠKOLA STRUKOVNIH STUDIJA ĆUPRIJA

Viša medicinska škola u Ćupriji osnovana je 1998. godine, rešenjem Vlade Republike Srbije br. 022-05-76 od 14.07.1998. godine. Počela je da radi sa tri smeru, Viša medicinska sestra tehničar, Viši fizioterapeut i Viši radiološki tehničar u tri učionice i amfiteataru u ulici Lole Ribara 1/2. U toku svog razvoja škola je otvarala nove smerove: Viša ginekološko akušerska sestra i Viši medicinski tehničar instrumentar školske 2000/2001. godine, Viši tehničar kozmetičar školske 2003/2004. godine kada škola prelazi na studiranje od šest semestara, Viši tehničar anestetičar i Viši farmaceutski tehničar školske 2005/2006.

Škola sada radi u potpuno novoj zgradi od 6300m² u koju se uselila na dan školske slave Sveti Jovan Zlatousti 26. novembra 2005. godine. Nastava se odvija u jedanaest učionica, deset usko specijalizovanih kabineta za praktičnu nastavu, amfiteataru i u nastavnim bazama: Zdravstveni centar Ćuprija, KBC Srbije Beograd, VMA Beograd, Dom zdravlja Ćuprija, Zavod za javno zdravlje Ćuprija i u brojnim banjskim centrima u Srbiji, a među njima u Specijalnoj bolnici Sokobanja, Gamzigradska Banja, Vrnjačka Banja, Ribarska Banja, Niška Banja.

Sa usvajanjem Zakona o visokom obrazovanju septembra 2005.godine u koji je implementirana Bolonjska deklaracija škola ulazi u proces akreditacije, da bi 28.09.2007. godine od strane Ministarstva prosvete dobila dozvolu za rad i postala Visoka medicinska škola strukovnih studija.

Škola ima visoko profesionalni nastavni kadar u zvanju akademika, doktora nauka, magistra i specijaliste, koji stalno rade u školi kao i eminentne nastavnike angažovane sa drugih škola, fakulteta i Vojno medicinske akademije.

Škola je do sada akreditovala šest studijskih programa na osnovnim strukovnim studijama:

- Strukovna medicinska sestra
- Strukovni fizioterapeut
- Strukovni medicinski radiolog
- Strukovna medicinska sestra babica
- Strukovni kozmetičar estetičar
- Strukovni farmaceutski tehničar

U okviru specijalističkih strukovnih studija akreditovani su studijski programi

- Strukovna medicinska sestra – specijalista
- Specijalista strukovni fizioterapeut

Visoka medicinska škola strukovnih studija u Ćupriji je od 2008. godine započela i projekat „Usklađivanje stečenog stručnog naziva“ u okviru kog studenti, koji su završili Višu medicinsku školu, ispunjenjem određenih obaveza stiču 180ESPB i legalitet sticanja visokog obrazovanja za zdravstvene radnike za koji Visoka medicinska škola strukovnih studija u Ćupriji ima akreditovane programe.

U cilju usavršavanja medicinskih sestara i ostalih zdravstvenih radnika sa srednjom, višom i visokom školskom spremom, škola organizuje kontinuiranu edukaciju u vidu jednodnevnih kurseva, koje akredituje Zdravstveni savet Srbije. Do kraja 2012. godine škola je akreditovala više od 20 programa kontinuirane edukacije.

U 2003. godini škola je uspostavila saradnju sa Visokom školom za medicinske sestre iz Trondhajma (HiST) u Norveškoj. Kroz ovu saradnju razvijen je studijski program *specijalističkih* strukovnih studija: Strukovna medicinska sestra specijalistau okviru kog se specijalizuju i osposobljavaju kadrovi za rad u gerontološkim centrima.

Od marta 2007. godine Visoka medicinska škola strukovnih studija u Čupriji je punopravni član ENM-a (The European Nursing Module) – mreže institucija evropskih zemalja koje se bave školovanjem medicinskih sestara. Godine 2011. bila je domaćin konferencije kojoj su prisustvovali Fakulteti za medicinske sestre iz dvadesetak evropskih zemalja.

U 2012. godini škola postaje član i Coehre organizacije – konzorcijuma visokih škola zdravstva i rehabilitacije sa sedištem u Danskoj.

Članstva u o ovim organizacijama omogućavaju aktivno učestvovanje škole u stručnim i profesionalnim aktivnostima asocijacija, razmenu studenata i gostovanja profesora u okviru institucija.

Škola je posebno uspostavila biletaralnu saradnju sa Visokom medicinskom školom „Karol Davila“ Pitești, Rumunija, sa Visokom medicinskom školom Bitola, Makedonija, Visokom zdravstvenom školom u Celju, Slovenija, (ERASMUS), i Fakultetom za medicinske sestre u Tuzli, BiH obezbeđujući time kontinuirano unapređenje kvaliteta kroz razmenu saznanja i iskustava.

U okviru prostorija same škole studentima su na raspolaganju: biblioteka sa mogućnošću korišćenja Kobson-a i interneta, čitaonica, skriptarnica, studentski restoran, teretana, kozmetički salon sa solarijumom, frizerski salon...

Za školovanje u Visokoj medicinskoj školi strukovnih studija u Čupriji postoji veliko interesovanje kako u Srbiji tako i van granica (Crna Gora, Republika srpska, Makedonija).

Vizija škole u budućnosti je da se dostigne nivo razvijenih evropskih institucija u svojoj oblasti. Do nje će se doći putem postepenog osiguranja visokog kvaliteta evropskih standarda studiranja, doprinosa razvoju strukovnog obrazovanja, razvijanja i unapređivanja istraživanja, uticaja na praksu i politiku razvoja socijalne i zdravstvene zaštite u zemlji.

VISOKA ŠKOLA STRUKOVNIH STUDIJA ZA VASPITAČE KRUŠEVAC

Tradicija školovanja stručnjaka prosvetne struke u ovoj ustanovi duga je preko 60 godina.

Škola je osnovana 1948. godine u Kuršumliji (kao Učiteljska škola), 1950. je preseljena u Kruševac, a vaspitače školuje od 1973. godine.

Od školske 2007/2008. godine, na osnovu Odluke Ministarstva prosvete Republike Srbije, br. 612-00-1209/2006-04 naša škola započinje ostvarivanje nastavnog plana i programa po Bolonjskoj deklaraciji kao Visoka škola strukovnih studija za vaspitače, čiji studenti diplomiranjem stiču **prvi stepen visokog obrazovanja** i zvanje strukovni vaspitač. Od školske 2010/2011. akreditovan je studijski program na specijalističkim studijama.

U skladu sa najnovijim standardima visokog obrazovanja Škola je, pored postojećeg studijskog programa - Vaspitač predškolskog vaspitanja i obrazovanja, u procesu akreditacije još dva osnovna studijska programa: Domski vaspitač i Vaspitač dece jaslenog uzrasta, a u planu je akreditacija još najmanje dva specijalistička programa. Time će se znatno proširiti mogućnosti studenata da u oblasti vaspitačkog poziva dalje usavršavaju i specijalizuju svoja znanja, što je ujedno i imperativ savremenih evropskih obrazovnih koncepata.

Do sada je u ovoj školi diplomiralo preko pet hiljada stručnjaka prosvetne struke (učitelja i vaspitača).

Pored širokog spektra teorijskih znanja koja studenti stiču tokom trogodišnjih studija, Školu posebno odlikuje visok stepen saradnje sa PU „Nata Veljković“ iz Kruševca koja obuhvata 11 vrtića, gde studenti redovno obavljaju praksu i metodičke vežbe. Tokom prakse studenti primenjuju naučene metode i tehnike rada i uključuju se u celokupan život i rad predškolske ustanove. Pored širokog spektra teorijskih znanja koja studenti stiču tokom trogodišnjih studija, oni redovno obavljaju praksu i metodičke vežbe u 11 kruševačkih vrtića, čime se uključuju u celokupan život i rad predškolske ustanove. S obzirom na činjenicu da tako usvajaju čitav niz veština i kompetencija, oni stiču i komparativnu prednost prilikom zapošljavanja, budući da su odmah po završetku škole osposobljeni za kompletan vaspitanja i obrazovanja u predškolskim ustanovama.

VISOKA HEMIJSKO TEHNOLOŠKA ŠKOLA STRUKOVNIH STUDIJA KRUŠEVAC

U centru našeg grada se već 50 godina nalazi Visoka hemijsko tehnološka škola strukovnih studija. Ovo je najstarija visokoškolska ustanova u Rasinskom okrugu. Iz nje je izašlo više od hiljadu inženjera hemijsko tehnološke struke. To je škola koja ima prošlost ali i budućnost. U njoj se danas školuju strukovni inženjeri Tehnologije (na modulima Farmaceutске tehnologije i Prehrambene tehnologije), Zaštite životne sredine, Zaštite na radu kao i strukovni inženjeri Informatike i računarstva.

Ovo su primenjene studije koje traju TRI godine i u skladu su sa najnovijim intencijama u visokom obrazovanju, a koje su priznate u Evropskoj uniji i Americi.

Visoka hemijsko-tehnološka škola strukovnih studija je državna, obrazovna institucija čija se misija reflektuje kroz njen Statut zasnovan na Zakonu o visokom obrazovanju. Misija Škole je sagledana kroz nastavno-obrazovni i stručni rad i sa snažnom orijentacijom, saradnjom i povezanošću sa privredom Rasinskog okruga i saradnjom sa lokalnom i nacionalnom zajednicom.

Visoka hemijsko-tehnološka škola strukovnih studija u Kruševcu realizuje studije prvog stepena i to osnovne strukovne studije i cilj joj je da osposobi studente za primenu znanja i veština potrebnih za uključivanje u radni proces. Svoj obrazovni, pedagoški i stručni program Škola ostvaruje kroz tri studijska programa:

1. SP Tehnologija sa modulom 1 Farmaceutska tehnologija i modulom 2 Prehrambena tehnologija,
2. SP Zaštita životne sredine i zaštita na radu sa modulom 1 Zaštita životne sredine i modulom 2 Zaštita na radu
3. SP Informatika i računarstvo.

Studijski program tehnologija

Studijski program Tehnologija se realizuje na nivou studija prvog stepena, vrste osnovne strukovne studije. U petom semestru studijski program Tehnologija se deli na dva modula: Modul 1 Farmaceutska tehnologija i Modul 2 Prehrambena tehnologija.

Završetkom ovog studijskog programa studenti su osposobljeni za obavljanje stručnih i praktičnih poslova i manjih razvojnih zadataka u privrednim društvima i javnim ustanovama koja se bave farmaceutskim ili prehrambenim proizvodima ili za nastavak školovanja u zemlji i inostranstvu. Diplomiranjem studenti dobijaju naziv *Strukovni inženjer tehnologije*.

Studijski program informatika

Završetkom ovog studijskog programa studenti su osposobljeni za obavljanje stručnih i praktičnih poslova i manjih razvojnih zadataka.

Završetkom ovog studijskog programa studenti su osposobljeni za obavljanje stručnih i praktičnih poslova i manjih razvojnih zadataka primenom

računarske tehnologije u poslovnom, upravnom, zdravstvenom i obrazovnom sektoru, kao i u organizacijama uopšte. Diplomiranjem studenti dobijaju naziv Strukovni inženjer elektrotehnike i računarstva.

Studijski program Zaštita životne sredine i zaštita na radu

Visoka hemijsko-tehnološka škola strukovnih studija u Kruševcu, realizuje studijski program Zaštita životne sredine i zaštita na radu sa modulima: Modul 1 Zaštita životne sredine i Modul 2 Zaštita na radu.

Studenti koji diplomiraju na studijskom programu Zaštita životne sredine i zaštita na radu dobijaju naziv Strukovni inženjer zaštite životne sredine.

**VISOKA ŠKOLA STRUKOVNIH STUDIJA ZA OBRAZOVANJE VASPITAČA
PIROT**

Ta davna 1920. godina donela je značajne novine na polju obrazovanja i umetnosti. Svetom je odjeknula vest da je vlada SAD-a ratifikovala ženama pravo glasa. Operom *Madam Baterflaj* otvorena je operska scena Narodnog pozorišta, a u okviru Univerziteta u Beogradu osnovan je Medicinski fakultet. U to vreme jedan od činovnika Ministarstva prosvete bio je pisac Bora Stanković, a načelnik Ministarstva niko drugi do veliki Branislav Nušić te se ponosimo činjenicom da su članovi baš onog Ministarstva prosvete koje je pozdravilo inicijativu viđenih građana Pirota da se otvori pedagoško odeljenje pri pirotskoj Gimnaziji bili pomenuti velikani srpske književnosti.

Zgrada u kojoj se danas nalazi Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača završena je 1927. godine. U ondašnjoj Učiteljskoj školi učitelji i pedagozi pohađali su, između ostalog, i predmete kao što su Zemljopis, Jestastvenica, Crkveno pevanje, Svetovno pevanje, Poljska privreda sa ručnim radom, Gimnastika i obavezno Sviranje na violini. Strogo su se poštovala pravila o odevanju. Uniforme učenika i učenica osmišljene su do poslednjeg detalja kako bi se očuvala pristojnost i ugled jedne ustanove koja obrazuje buduće učitelje i pedagoge.

Škola je radila kao učiteljska do 1972. godine, a naredne školske godine prerasta u Pedagošku akademiju za vaspitače.

Dalji život Škole nastavio se kroz studije za učitelje osamdesetih i početkom devedesetih godina. Godine 2007. godine naša ustanova prerasta u Visoku školu strukovnih studija za obrazovanje vaspitača. Te godine, u skladu sa Bolonjskom deklaracijom, Škola je po prvi put akreditovala svoj osnovni program zasnovan na evropskim standardima čiji pun naziv je **Program za obrazovanje vaspitača dece u predškolskim ustanovama**.

Već tokom sledećeg procesa akreditacije, školske 2012/2013. godine akreditovan je i specijalistički program na studijama drugog nivoa – **Specijalistički program za obrazovanje vaspitača-koordinatora za modelovanje integrisanog kurikuluma**.

Škola saraduje sa sledećim udruženjima: WOOF organizacijom Srbije (budući da zagovaramo ideju povezanosti dece sa prirodom), Mladim istraživačima Srbije, NVO Pirot E Publika, Turističkom organizacijom Pirot, Kolping društvom Srbije, itd.

PRAVILA STUDIJA

Pravila studiranja regulišu se Zakonom o visokom obrazovanju i opštim aktom visokoškolske ustanove. Zakon je donet septembra 2005. godine i ima za cilj da dovede do usaglašavanja našeg visokog obrazovanja sa evropskim normama i standardima Bolonjskog procesa.

OPŠTE INFORMACIJE

Pravo na visoko obrazovanje, koje se ostvaruje kroz strukovne studije, imaju sva lica sa prethodno stečenim srednjim obrazovanjem. Strukovne studije osposobljavaju studente za praktičnu primenu znanja i veština u okviru radnih procesa.

Studije prvog stepena su osnovne strukovne studije a studije drugog stepena su specijalističke strukovne studije i master strukovne studije.

Školska godina počinje 1. oktobra, traje 12 meseci i ima 30 nastavnih nedelja podeljenih u dva semestra, zimski i letnji.

UPIS

Kandidat koji ima srednje obrazovanje konkuriše za upis u prvu godinu osnovnih strukovnih studija i polaže prijemni ispit. Redosled kandidata utvrđuje se na osnovu opšteg uspeha postignutog tokom srednjoškolskog obrazovanja i rezultata postignutih na prijemnom ispitu.

ESPB I TRAJANJE STUDIJA

Svaki predmet u okviru studijskog programa nosi odgovarajući broj ESPB-a (Evropski sistem prenosa bodova), čijim se zbirom označava ukupan obim studija. Zbir od najmanje 60 ESPB bodova odgovara prosečnom angažovanju studenta u toku jedne školske godine, pod kojim se podrazumevaju sve aktivnosti povezane sa nastavom, samostalnim učenjem, kolokvijumima, ispitima... Osnovne strukovne studije imaju 180 bodova, specijalističke strukovne studije 60 ESPB bodova, a master strukovne studije 120 ESPB bodova.

STATUT STUDENTA

Student može biti u status budžetskog studenta, to je student čije studiranje se finansira iz budžeta Republike ili u statusu samofinansirajućeg studenta. Na početku školske godine student se opredeljuje za određeni broj predmeta koji nosi najmanje 37 ESPB bodova (za samofinansirajuće studente), odnosno 60 bodova (za studente iz budžeta).

Budžetski student ostaje u istom statusu samo ukoliko u toku jedne školske godine ostvari 60 bodova, odnosno 48 bodova, inače prelazi na samofinansirajući status. Samofinansirajući student koji u toku godine ostvari 60 ESPB, odnosno 48 ESPB bodova iz tekuće godine može u narednoj da pređe u budžetski status, ukoliko se rangira u okviru ukupnog broja budžetskih studenata.

Status studenta prestaje: ispisivanjem sa studija, završetkom studija, neupisivanjem školske godine, nezavršavanjem studija u dvostruko dužem roku nego što je predviđeno ili isključenjem sa studija.

ISPITI I OCENJIVANJE

Na ispit može izaći student koji je zadovoljio sve propisane predispitne obaveze utvrđene planom izvođenja nastave. Ispiti mogu biti teorijski i praktični a polažu se usmenim i pismenim putem.

Ispunjavanjem predispitnih obaveza i polaganjem ispita student može da ostvari najviše 100 poena. Predispitne obaveze učestvuju u ukupnom zbiru sa najmanje 30, a najviše 70 poena. Uspeh studenata na ispitu izražava se ocenom od 5 (nije položio) do 10 (odličan).

MIROVANJE

Studentu se, na njegov zahtev, odobrava mirovanje prava i obaveza u slučaju: teže bolesti, upućivanje na stručnu praksu u trajanju od najmanje 6 meseci, nege vlastitog deteta do godinu dana života, održavanje trudnoće i drugih slučajeva predviđenih opštim aktom.

STUDENTSKI PARLAMENT

Prema Zakonu o visokom obrazovanju studenti imaju primarno mesto u sistemu visokog obrazovanja, kao ravnopravni partneri u nastavnom procesu i sprovođenju reforme visokog obrazovanja.

Studentima je data mogućnost da aktivno učestvuju u upravljanju i odlučivanju, vezano za pitanja kvaliteta nastavnog procesa, visina školarina, vrednovanja pedagoškog radanastavnika i saradnika, uslova rada i ostalih vitalnih pitanja od značaja za studentsku populaciju, kroz instituciju Studentskog parlamenta.

REČNIK ZA BRUCOŠE - POJMOVI

SEMESTAR - Svaka školska godina ima dva semestra, zimski i letnji, nešto kao polugodište u srednjoj školi.

KOLOKVIJUM - slično kao kontrolni, neka vrsta provere znanja pred pravi ispit. Može da bude oslobađajući, da deo gradiva koji ste položili na njemu ne polažete i na ispitu, ali ne mora da bude!

VEŽBE - oblik nastave koji drže asistenti i saradnici u nastavi. Trebalo bi da budu uvežbavanje onog gradiva koje ste naučili na predavanjima.

SAKUPLJANJE POTPISA - da biste overili semestar potrebno je da sakupite potpise u indeks svih predavača, kojima oni potvrđuju da ste redovno prisustvovali njihovim predavanjima i vežbama. Nedostatak svakog potpisa, skupo se plaća!

OVERA SEMESTRA - uslov da biste upisali sledeći semestar. Potvrda od nadležne službe na visokoj školi da ste ispunili sve obaveze u predhodnom semestru.

PRIJAVA ISPITA - svaki ispit koji želite da polažete, morate prvo da prijavite na posebnom obrascu (prijavi). Od roka u kome polažete, statusa i visoke škole na kome ste, zavisi da li ćete prijavu ispita platiti!

ISPITNA PITANJA - pitanja koja vam mogu biti postavljena na ispitu. Učite po njima!

USLOV - minimalan broj ispita (ESPB) koje morate imate u trenutku upisa u sledeću godinu. Ostale možete preneti u sledeću.

OCENE - 6-10 su prolazne ocene, a sa 5-icom se pada. Ona se po pravilu ne upisuje u indeks.

SKRIPTE - postoje neautorizovane (prave ih studenti) i autorizovane (prave ih profesori). Prve su uglavnom skraćena verzija gradiva. Neke su dovoljne za spremanje ispita a neke ni izbiliza.

EVROPSKI SISTEM PRENOSA BODOVA (ESPB) - ili na engleskom European Credit Transfer System (ECTS) predstavlja jedinstveni sistem kvantitativnog vrednovanja uloženg rada studenta u sticanje zvanja, sposobnosti i veština (ishodi učenja) predviđenih kako studijskim programom, tako i svakim predmetom u okviru tog programa. Bodovi su vrsta zajedničke "valute" u Evropskom sistemu visokog obrazovanja, pri čemu se ona zasniva na radu studenta koji je verifikovan ispitom.

ISHOD UČENJA - jeste jasna definicija kompetencija, veština i/ili stavova koje bi učenik/student trebalo da stekne tokom određenog perioda učenja. Ishodi učenja se, dakle, ne odnose na sadržaj ili metode nastave, nego na ono što se očekuje da student stekne ili razvije tokom učenja, ali se na osnovu njih definišu sadržaj i metodi. Ishodi učenja se mogu definisati kako za ceo studijski program, tako i za pojedinačni predmet ili kurs, i, ukoliko je neophodno, čak i za manje celine od toga..

STUDIJSKI PROGRAM - opis studijskog programa sadrži nastavni plan i program, definisane ishode učenja i ciljeve, sadržaje i metode nastave, potrebnu literaturu i definisane kriterijume i metode ocenjivanja.,

KAKO BITI USPEŠAN STUDENT

Polazak na fakultet od studenata prve godine može zahtevati određen period prilagođavanja. Ako ste među onima kojima su nova okolina i nov sistem rada zbunjujući i ponekad zastrašujuć, ne brinite se, niste jedini. Svi se ti problemi mogu uspešno rešiti ako im pristupite na pravi način. Odgovori na sledeća pitanja mogu vam olakšati da uspešno pokažete šta znate i možete.

Šta raditi na početku školske godine?

Studenti se ponekad na početku studiranja osećaju pomalo izgubljeno i uplašeno. No, najviše nas plaše stvari o kojima ne znamo puno, a kasnije shvatimo da oni i nisu tako strašne. Stoga je bitno da prikupite informacije o tome šta vas očekuje. Važno je da ne učinite grešku koju mnogi čine, ne pitati ništa, nego ćutati iz straha da ćete ispasti neznalica. Upamtite, niko neće o vama misliti ništa loše ako ljubazno tražite odgovore na pitanja koja vas zanimaju. Uz to, noće će vam kolege biti zahvalne ako saznate nešto to i njih zanima i to podelite sa njima. Zato, samo napred i prikupite što više informacija o načinu rada o vašim studijama, vašim pravima i obavezama. Informacije možete prikupiti iz više izvora: preko

internet stranice na kojoj možete saznati puno toga – raspored predavanja vežbi i seminara, sadržaje pojedinih predavanja, uslove za upis semestra, raspored ispita, termine konsultacija profesora, radno vreme studentske evidencije, skriptarnice i sl. Na internet stranici možete naći niz korisnih informacija poput Pravila studija i druga akta Visoke škole koju pohađate. Na internetu se možete priključiti i studentskim forumima na kojima takođe možete saznati puno toga. Međutim, na internetu ne moraju uvek biti prisutne sve informacije koje su vam potrebne, a ponekad (posebno na forumima) mogu biti i pogrešan. Zato je jako bitno da tražite informacije i od profesora, asistenata, zaposlenih u studentskoj evidenciji, svojih kolega sa godine, ali i starijih studenata koji su već prošli situaciju u kojoj ste vi sada. Videćete da će većina od njih rado podeliti svoja iskustva i pomoći vam.

Na uvodnom predavanju svakog predmeta pažljivo zabeležite obaveze koje profesor očekuje od studenata, termine i sadržaj kolokvijuma i ispita. Već tada možete pitati profesora kako će kolokvijumi i ispit izgledati i koju literaturu treba da koristite. Takve stvari važno je unapred planirati kako se ne biste pre ispita našli u trci sa vremenom.

Kako efikasno pratiti nastavu?

Provedete li vreme na predavanjima vežbama i seminarima efikasno kasnije ćete manje morati učiti. Potrudite se da dođete na predavanja odmorni i ne dopustite da vam misli lutaju, već aktivno pratite ono o čemu predavač govori. To ćete najbolje uraditi ako se mentalno pripremite za temu o kojoj će biti reči pre samog predavanja. Zato je dobro najpre se zapitati koliko imate predznanja o toj temi i šta vas zanima u vezi sa njom. Pitanja možete zapisati na marginu beležnice. Takođe, možete pročitati literaturu o toj temi ili, ako nemate vremena za to, samo prelistajte poglavlje o njoj kako biste dobili opštu ideju o čemu je reč, tako će vam biti mnogo lakše razumeti predavača i skoncentrisati se na ono što on govori. Na margini beležnice napišite izraze koje pre toga niste znali i njihovo značenje.

Za vreme nastave:

Vođenje beležaka za vreme nastave je korisno jer vam omogućava čuvanje informacija za kasnije korišćenje (nerealno je očekivati da se sve zapamti) pomaže našoj koncentraciji i usmeravanju pažnje na predavanja pa nam pomaže da organizujemo informacije koje primamo.

Mnogi predavači studentima daju svoje prezentacije. No, to ne znači da ne treba voditi beleške – prezentacije su često sažete i ne sadrže uvek sve bitne informacije.

Ne dopustite da vam misli odlutaju i da beležite mehanički. Usmerite se na ono što vam predavač govori i trudite se da beležite svojim rečima kako biste učili sa razumevanjem.

Korisno je pisati kratke rečenice s bitnim frazama i ključnim rečima, pogotovo ako predavač brzo govori.

Za reči koje se često ponavljaju koristite skraćenice.

Istaknite bitne informacije podvlačenjem ili različitim bojama.

Ako predavač navodi primere kojima objašnjava neke apstraktnije ideje, vrlo je korisno zapisati ih. Tako će vam gradivo biti jasnije kada ga budete učili, a i pomoći će vam da osmislite sopstvene primere.

Bitno je da beleške jasno prate strukturu predavanja, koristite naslove i podnaslove, ako biste ih lakše organizovali.

Nakon nastave:

Vrlo je korisno pregledati i dopuniti beleške neposredno nakon nastave, dok vam je gradivo još sveže u pamćenju, jer već nakon 24 sata zaboravljamo većinu informacija koje smo čuli ako ih ne ponovimo. Pri pregledavanju beleški učinite sledeće:

- pročitajte beleške i dopunite ih detaljima koji se sećate, a niste stigli da ih zapišete;
- podvucite važne informacije ako to niste stigli na predavanju;
- dopunite beleške s nastave informacijama iz literature;
- razmislite o sopstvenim primerima za ono o čemu se govorilo u nastavi, povezivanjem sa sopstvenim iskustvom lakše ćete zapamtiti gradivo.

Možda vam se sada čini da su ti postupci naporni i zahtevaju vreme, ali prava istina je da oni štede vreme – uz malo vežbe uči će vam u naviku, a bićete u toku s gradivom i imaćete kvalitetne beleške, tako da ćete uložiti manje napora u učenje.

Nekoliko meseci pre ispita:

- Napravite plan rada po danima i nedeljama. Beležite dnevno koliko ste gradiva prošli. Odredite i mesto rada kao i deo dana kada ćete moći nesmetano da učiti. Ako kod kuće ne možete nesmetano učiti, potražite odgovarajući prostor u biblioteci ili čitaonici. Ne zaboravite da pri učenju pravite kratke pauze, nakon svakih sat ili sat ipo vremena.
- Beležite dnevno koliko ste gradiva prošli. Ne napuštajte plan rada ako ste neki deo dan morali odustati od njega. Rasporedite "ostatke" tako da ih u sledećih 3 ili četiri dana nadoknadite.
- Prilagođavajte svoj plan prema trenutno uspostavljenim potrebama. Ustanovite li da vam dva sata nisu dovoljna za savladavanje određenog broja stranica produžite vreme rada. Ako vam se čini da nešto već dobro znate, ubrzajte tempo rada. Sigurno ćete naići i na delove za koje će vam trebati više vremena!

Dve do tri nedelje pre ispita:

- Ako imate primere ispitnih pitanja, pokušajte da ih rešite. Dodatno proradite ono što vam još "zapinje". Potražite pomoć profesora ili kolega. Zatim, radeći 1 do 2 sata dnevno (ili nešto više, ako procenite da je potrebno), ponovite celo ispitno gradivo. Pojedine delove gradiva sažeto prikažite beleškama u kojima istaknite ključne pojmove, činjenice, datume, razdoblja i nazive.

Nedelju dana pre ispita:

- Proverite vreme i mesto ispita. Pregledajte jos jednom primere pitanja, sve vežbe i beleške kojima raspolazete. Ako imate kolegu koji se sprema za isti ispit, možete se međusobno preispitivati. Tako možete uočiti da li ste nešto propustili i to još dodatno proradite. Ne zaboravite na odmor, fizičku rekreaciju i opuštanje. Izbegavajte preterane napore, dodatne obaveze ili stresne situacije.

Utvrđite kakav ste tip učenika

- Ako od prijatelja koji vas zove u novi stan tražite da vam nacрта put do svoje kuće, onda ste vizualan tip. Tada se pri učenju oslanjajte, na vidno predočivanje, služite se crtežima, grafikonima, nastojte vizualno predočiti karticu s beleškama.
- Ako vam je dovoljno da vam rečima opiše kako ćete stići do njegove adrese, tada ste slušni tip. Nastojte ono što učite glasno ponavljati i prepričavati.
- Ako vam je potrebno da rukom u vazduhu pratite smer levo-desno dok vam prijatelj tumači put do svoje kuće, tada ste motorički tip. Dobro je da pri učenju dosta zapisujete ili da pri ponavljanju šetate i ritmičkim pokretima pratite čitanje ili ponavljanje teksta.
- Tokom učenja proveravajte svoje znanje
- Mnogima se događa da im se tokom učenja čini da sve znaju, čim pogledaju u knjigu, sve im je poznato. Ali kada dodju na ispit, shvate da im je znanje tek na nivou prepoznavanja, a da sami o gradivu ne mogu reći skoro ništa. Zato je bitno da tokom učenja stalno sami proveravate svoje znanje. Nakon svakog kraćeg dela gradiva, probajte ga prepričati svojim rečima. Postavljajte sebi pitanja: da je na ispitu pitanje o tome, kako bih na njega odgovorio/la?, da trebam objasniti zašto je to tako, kako bi moj odgovor glasio i slično. Takvim aktivnim učenjem lakše ćete i održati pažnju na gradivo. Kada na taj način vidite da neki deo gradiva niste razumeli i da ga svojim rečima ne biste znali nekome objasniti, potražite pomoć iz drugih izvora. Možda je u nekoj drugoj knjizi ili na internetu taj deo bolje objašnjen, ili pitajte za pomoć profesora ili kolege.

Kako sprečiti odlaganje učenja?

- Događa li vam se da vam je teško da počnete sa učenjem i da ga stalno odlažete umesto da napokon počnete učiti? To je relativno česta pojava, a uzroci joj mogu biti različiti-od loših radnih navika i nedostatka efikasnog plana učenja do straha od neuspeha i perfekcionizma. Evo nekoliko saveta o tome kako lakše sprečiti odlaganje učenja:

- Ako ste napravili plan učenja i izlazaka na ispite, već ste napravili veliki korak. Postavite te planove na vidljivo kako biste ih se što više držali.
- Odaberite svoje stalno mesto za učenje (npr. radni sto), koji ćete na taj način povezivati sa učenjem i radom.
- Kad počinjete sa učenjem, krenite od nekog lakšeg dela kako biste dobili samopouzdanje i motivisali sami sebe za nastavak učenja.
- Nagradjujte sebe za uspešno učenje- npr. za dobro savladani deo gradiva nagradite sebe gledanjem filma, izlaskom, surfovanjem po internetu ili bilo kojom drugom aktivnošću koja vam je draga.
- Ne dopustite da vam ometanja drugih postanu opravdanje za odlaganje učenja-isključite mobilni i telefon, objasnite prijateljima da je to vaše vreme za učenje i da ćete im se posvetiti kasnije.
- Ne zavaravate sami se sebe obećanjima: počecu od ponedeljka, počecu 1. u mesecu, i slično. Nema idealnog dana za početak, najbolje je da počnete odmah!
- I za kraj!...
- Ako vam tokom učenja, iz bilo kojeg razloga "padne" motivacija, prisetite se iz kog razloga ste odabrali fakultet, koji su vaši kratkoročni i dugoročni ciljevi(kratkoročni, vremenski bliži ciljevi, mogu biti da položite taj ispit, upišete sledeći semestar, i slično, a dugoročni ciljevi, mogu biti da završite fakultet, zaposlite se...). Ako vam se ispit učini teškim setite se da su ga i drugi položili pre vas i da u svojim procenama težine ispita i da su u svojim procenama težine ispita često preteramo što nam onda nepotrebno smanjuje motivaciju. Ako ste pažljivo pročitali ovaj tekst, odnosno savete o uspešnom učenju, imate na raspolaganju sve da budete uspešan student-na vama je sada da ih primenite!

KRAĆE PUTOVANJE KROZ GRADOVE ČLANICE PASS-a

NIŠ

Grad Niš je jedan od najstarijih gradova na Balkanu. Niš se nalazi u niškoj kotlini uz ušće Nišave u Južnu Moravu.

Uži centar grada je na 194m nadmorske visine (kod spomenika u centru). Najviša tačka na teritoriji grada je Sokolov kamen, vrh na Suvoj planini (1.523m nadmorske visine), a najniža nizvodno od ušća Nišave u Moravu kod mesta Trupale (173m nadmorske visine). Područije grada zahvata površinu od 596,71km, na kome se nalazi pet opština – Palilula, Pantelej, Medijana, Crveni Krst i Niška Banja sa svojih 68 prigradskih i seoskih naselja.

Niš ima 255.518 stanovnika i treći je po veličini u zemlji, najveći grad centralne Srbije i sedište Nišavskog okruga. Niš se nalazi na raskrsnici balkanskih i evropskih puteva koji povezuju Evropu sa Bliskim istokom i od davnina važi za kapiju Istoka i Zapada.

Niš je administrativni centar Nišavskog okruga i regionalni centar jugoistočne Srbije.

Zgrada opštine

Palata Pravde

Narodno pozorište

Geografski, Niš se nalazi na raskrsnici najvažnijih balkanskih i evropskih saobraćajnih pravaca. U Nišu se magistralni pravac, koji vodi sa severa, dolinom Morave iz pravca Beograda, račva na pravac ka jugu, dolinom Vardara prema Solunu i Atini, i pravac ka istoku, dolinom Nišave i Marice prema Sofiji, Istanbulu i dalje ka Bliskom Istoku.

U Nišu se odvajaju i putevi ka severozapadu (prema Zaječaru, Kladovu i Temišvaru) i ka jugozapadu (prema Jadranskom moru).

Svi ovi putni pravci bili su poznati još od najstarijih vremena kao pravci kretanja naroda, robe i vojski. "Via Militaris" u periodu Rima i Vizantije, "Carigradski drum" u srednjevekovnom periodu u doba Turaka. Danas, to su glavni magistralni evropski pravci na Balkanu, koji Niš čine raskrsnicom Evrope sa Malom Azijom i Crnomorskom područija sa Mediteranom. Svi ovi putni pravci bili su poznati još od najstarijih vremena kao pravci kretanja naroda, robe i vojski. Niš spada među razvijene gradove Srbije i industrijski je i turistički centar od nacionalnog značaja. Kao saobraćajni čvor evropskih putnih i železničkih pravaca, sa aerodromom, lako je dostupan iz svih pravaca. Kao savremeni univerzitetski

grad istovremeno je prirodni, društveni, privredni, obrazovni, zdravstveni, kulturni i sportski centar jugoistočne Srbije.

Niš je jedan od šest funkcionalnih makroregionalnih centara Srbije. Osim opština koje pripadaju Nišavskom okrugu (Aleksinac, Gadžin Han, Doljevac, Merošina, Ražanj i Svrljig), Nišu gravitiraju i čitava južna (Toplički, Jablanički i Pčinjski okrug) i istočna Srbija (Zaječarski, Borski, Pirotski okrug), tj., region u kome živi oko milion stanovnika.

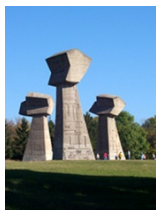
Niška Tvrđava - vojno utvrđenje iz turskog vremena, 17. vek

Medijana - arheološko nalazište iz rimskog doba (3—4. vek)

Logor Crveni krst - jedan od retko očuvanih logora iz Drugog svetskog rata

Spomen park Bujanj - spomen park na stratištu streljanim građanima u Drugom svetskom ratu

Ćele kula - jedinstveni spomenik iz 19. veka sa lobanjama srpskih ustanika iz Bitke na Čegru, uzidanim u kulu

Čegar - brdo na kome je bilo poprište Bitke na Čegru, 10. maja 1809. godine

Spomenik oslobodiocima Niša - spomenik posvećen oslobođenju Niša od Turaka i rodoljubima iz Prvog svetskog rata

VRANJE

Vranje je ekonomski, politički i kulturni centar Pčinjskog okruga koga čine opštine Bosilegrad, Bujanovac, Vladičin Han, Preševo, Surdulica, Trgovište i Vranje. Grad se nalazi u severozapadnom delu Vranjske kotline, na levoj obali Južne Morave. Reku i grad dele magistralni put i železnička pruga, koji na severu vode ka: Leskovcu (70 km), Nišu (110 km) i Beogradu (347 km), a na jugu ka: Kumanovu (56 km), Skoplju (91 km) i Solunu (354 km).

Smešten je u podnožju planine Pljačkovice (1231 m), Krstilovice (1154 m) i Pržara (731 m). Od granice Bugarske je 70 km udaljen, a od Makedonije 40 km.

Vranje je sedište Eparhije vranjske. U Vranju se nalazi sedište 4. brigade Kopnene Vojske Srbije.

Vranje se nalazi na jugu Srbije, na Koridoru X u blizini granice sa Makedonijom i Bugarskom. Udaljenost od međunarodne luke Solun iznosi 285 km, od međunarodnog aerodroma u Skoplju 90 km i Nišu 120 km (direktan pristup preko auto-puta E-75). Zahvaljujući odličnim transportnim konekcijama, iz Vranja se lako može pristupiti tržištima jugoistočne Evrope (CEFTA) i Evropske unije, uz sve carinske olakšice koje Srbija ima u trgovini sa ovim zemljama. Vranje ima dugu tradiciju u industrijskoj proizvodnji, trgovini i turizmu, i bogato je prirodnim resursima, kao što su šume i geotermalni izvori.

Do polovine 20. veka Vranje je bilo zanatlijska varoš. Bili su zastupljeni sledeći zanati: mutavdžijski, vodeničarski, asufijski zanat i fijakerski zanat. Sa početkom industrijalizacije 60-ih godina mnogi od ovih zanata nestali su mnogi zanati. Tih godina otvorene su nekoliko fabrika: Duvanska industrija Vranje (DIV), SIMPO, Fabrika obuće Koštana, Pamučni kombinat Jumko, industrija tehničke robe Alfa Plam, SZP Zavarivač Vranje. Sa otvaranjem novih fabrika rastao je i broj zaposlenih. Godine 1961. godine bilo je 1 525 zaposlenih, 1971. godine 4 374 zaposlenih, a 1998. godine ukupno ima 32 758 od kojih su 28 347 bili u privredi, a 4 411. van nje.

Svake godine u Vranju se održava veliki broj manifestacija. Najvažnija manifestacija je tradicionalna književna manifestacija „Borina nedelja“, koja se održava svake godine, počev od 1967. g., uvek od 23. do 29. marta, poslednje dve decenije u organizaciji Književne zajednice „Borisav Stanković“, koja je ustanovila i dodeljuje nagradu za najbolju knjigu proze objavljenu u prethodnoj godini, potom „Borini pozorišni dani“, koji predstavljaju jednu od najvažnijih kulturnih manifestacija u Vranju. Održavaju se od 1979. godine poslednje nedelje oktobra, na kojima se prikazuju najbolje predstave prethodne sezone. Postoje i „Stari Dani“, ranije pod nazivom „Dani Vranja“, kulturno-zabavna manifestacija koja se održava svake godine krajem leta u periodu od avgusta do septembra u organizaciji grada Vranja, takođe i Etno sajam osnovan 2000. godine koji uspostavlja naučno-stručne stolove, iz oblasti očuvanja životne sredine, etno marke, umetničke izložbe, koncerte, izlete, promotivne prodaje zanatskih proizvoda, kao i degustaciju zdrave ekološke hrane.

Vranje ima brojne spomenike koje se svrstavaju po periodu nastanka u tri celine. Najznačajniji spomenici srednjeg veka su staro viznatijsko utvrđenje Markovo Kale koje je postojalo još u vreme cara Justinijana i Krstata džamija, koja je za vreme vladavine Osmanlija pretvorena u džamiju, a posle oslobođenja od Turaka opet u crkvu. Zgrade koje su Turci sagradili jesu Amam, staro tursko kupatilo sagrađeno oko 1690. godine, zgrade Pašinog konaka (nalazi se u salemluku Narodnog muzeja) sagrađene 1765. godine i simbol Vranja - Beli most sagrađen 1844. godine. Posle oslobođenja od Turaka izgrene su mnoge zgrade i spomenici. Najpoznatije zgrade pre Drugog svetskog rata su: Zgrada Načelstva okruga Vranjskog (građena 1905—1907) i Dom vojske sagrađen 1932. godine. Važna prostorno kulturna celina je baba Zlatina ulica. Nalazi se u nekadašnjem srpskom delu vranjske čaršije. Ime je dobila po baki Bore Stankovića. U ulici se nalazi muzej kuća Bore Stankovića, koja je deo Narodnog muzeja u Vranju. Većina spomenika pojedinaca se nalazi u gradskom parku među kojima su spomenik Borisavu Stankoviću, Đorđu Tasiću, Justinu Popoviću i drugi.

Beli most - Most ljubavi

Kuća Bore Stankovića

Markovo kale

PROKUPLJE

Prokuplje je gradsko naselje u Srbiji i sedište istoimene opštine i Topličkog okruga.

Oblast Toplica se nalazi na jugu Srbije, u oblasti centralnog Balkana. Reka Toplica, po kojoj je čitav kraj dobio ime, izvire ispod samog Pančićevog vrha na Kopaoniku i teče na istok, u dužini od 136km i uliva se u Južnu Moravu, nedaleko od Niša.

Plodno tle, idealna nadmorska visina, rudno bogatstvo, bogatstvo termalnih i mineralnih izvora, dolinske ravnice i brdovito zaleđe sa mnogobrojnim mogućnostima eksploatacije, vrlo rano su privukli praistorijske zajednice da na takvim izuzetno pogodnim mestima zasnuju svoja staništa što je i potvrđeno arheološkim istraživanjima.

Vredan spomenički kompleks tvrđava Hisar, ostaci antičkog hrama, ostaci ranohrišćanske crkve, Latinska crkva iz 14. veka kao i crkva svetog Prokopija iz 9. ili 10. veka, nalazi se u starom gradskom jezgru Prokuplja. Na mestu Latinske crkve, ispod i ispred srednjovekovne crkve otkriveni su temelji rimskog hrama koji je, sudeći prema nalazu statue Herkula, bio posvećen upravo njemu, kao i ostaci kasnoantičke-ranohrišćanske crkve iz 5 ili 6. veka. Latinska crkva je jednobrodna građevina, izgrađena u 14. veku, između 1340. i 1360. godine. Tokom 16. i 17. veka dubrovački trgovci koji su u Prokuplju imali koloniju koristili su je kao svoju crkvu. Bogosluženje je bilo na latinskom jeziku pa otuda i naziv Latinska crkva. Istraživanja u porti i crkvi Sv. Prokopija pokazala su postojanje pet hronoloških horizonata: poznosrednjovekovni, naseljavanje u 14. veku, ostaci nekropole iz 11./12. veka, ranovizantijski horizont iz 6. veka sa ostacima naselja i antički horizont 3/4. veka sa ostacima monumentalnih termi. Otkopane terme, kao jedno od najznačajnijih dostignuća rimske arhitekture bile su deo urbane strukture antičkog Hameuma. Rimske terme su u vreme gonjenja bile mesto okupljanja hrišćana i stradanja pojedinih mučenika zbog čega su kasnije bile pretvarane u crkve. Sama crkva ima tri faze gradnje: iz 9/10. veka potiču naos, dva bočna broda i priprata. Drugoj fazi iz početka XI veka pripada bazilikalni oblik crkve dobijen naknadnim ubacivanjem dva niza stubaca i dva polustupca između apside i zapadnog zida. Treća graditeljska obnova bila je između 1386. i 1395. godine. Crkva je teško stradala 1690. a obnovljena je 1734. godine. Freske potiču iz 18. i 19. veka, ikonostas je iz 1847. godine sa ikonama iz 18, 19. i 20. veka.

U Prokuplju se nalazi matična biblioteka topličkog okruga Narodna biblioteka „Rade Drainac“ Prokuplje, kao i Osnovna škola 9. oktobar (Prokuplje).

U Prokuplju se svake godine organizuju tradicionalne kulturno-istorijske manifestacije koje svojim sadržajem i programom podsećaju građane i posetioce na značajne datume ili ličnosti naše prošlosti.

Jedna od najpoznatijih gradskih manifestacija je proslava gradske slave dana Svetog Prokopija 21. jula, sveca po kome je grad dobio ime i čije se mošti nalaze u crkvi u gradu. Slavlje počinje 20. jula brojnim sportskim takmičenjima i kulturnim dešavanjima.

U Prokuplju se krajem avgusta i početkom septembra, decenijama održavaju Međunarodni književni „Drainčevi susreti' uz dodelu „Drainčeve nagrade' za najbolju knjigu poezije u prethodnoj godini. U čast velikog srpskog pesnika Radeta Drainca ,nekoliko dana gostuju najpoznatiji pesnici iz Srbije i okoline.

Krajem avgusta u Prokuplju se održava i tradicionalna Međunarodna likovna kolonija „Memorijal Bože Ilića' u znak sećanja na velikog srpskog slikara. Slikari su gosti rodnog sela Bože Ilića – Žitnog Potoka,

Tom prilikom se dodeljuje i nagrada koja nosi ime ovog velikana za najbolju izložbu na teritoriji Republike Srbije u prethodnoj godini. Na završetku kolonije, u gradskoj galeriji „Boža Ilić' gosti-slikari izlažu svoje slike.

Tokom juna meseca, u selu Velika Plana pored Prokuplja održava se sajamsko-turistička manifestacija „Sabor višnjara-Dani višnje'.

U Prokuplju se tradicionalno održava i Međunarodna dečja likovna kolonija „Sunce'. Tokom avgusta deca iz Srbije i okruženja dolaze u Prokuplje u pratnji profesora likovnog vaspitanja, obilaze toplički kraj, a upoznavajući se sa prirodnim lepotama i kulturno-istorijskim znamenitostima stvaraju unikatna umetnička dela.

U organizaciji Turističko-sportskog centra , na gradskom bazenu, od 27.-29. jula održava se festival piva „Beer fest'. Ljubitelji piva i dobre zabave mogu da uživaju u raznovrsnom trodnevnom muzičkom programu.

Panorama Prokuplja

Narodni muzej toplice

Spomenik poginulim u 2. svetskom ratu

Crkva Svetog Prokopija

LESKOVAC

Leskovac je centar Jablaničkog okruga u čijem su sastavu i opštine Bojnik, Medveđa, Lebane, Vlasotince i Crna Trava, kao i naselja gradskog tipa Vučje, Grdelica. Iako ekonomski ozbiljno posustao, Leskovac je i dalje privredni i kulturni centar Jablaničkog okruga u kome, pored velikog broja osnovnih i srednjih škola, postoje dve više (Ekonomska i Tekstilna) i jedan fakultet - Tehnološki, koji obrazuje studente u sastavu Niškog univerziteta. Prema Zakonu o teritorijalnoj organizaciji Republike Srbije od 28. decembra 2007, Leskovac je dobio status grada.

Leskovac se nalazi u srcu prostrane i plodne leskovačke kotline (dugačke 50, a široke 45 km), na maloj reci Veternici, u podnožju brda Hisar (341 m), u centralnom delu leskovačke kotline.

Sredinom opštine prolazi reka Južna Morava, najveće pritoke i najznačajniji vodotoci su: Veternica, Jablanica, Vlasina, Pusta Reka, Rupska reka. Leskovac je okružen i sa tri veštačka jezera Brestovačko, Barje (akumulacija za vodosnabdevanje grada) i Vlasinsko jezero.

Leskovac leži na nadmorskoj visini od 228 metara, smešten sa još 300 naselja u plodnoj kotlini koja obuhvata 2250 km², koja je bila ogranak nekadašnjeg Panonskog mora. Oko kotline su planine Radan (1409 m), Goljak planina i Pasjača na zapadu, Kukavica i Čemernik (1638 m) na jugu i Babička gora (1098 m), Seličevica (903 m) i Suva planina na istoku. Na severu se graniči sa niškom kotlinom a na jugu preko Grdeličke klisure sa vranjsko-bujanovačkom kotlinom.

U razvoju turizma ovog kraja gotovo odlučujuću ulogu imaju manifestacije. Gotovo da je sigurno da je leskovačka **Roštiljijada** postala brend po kome se Leskovac prepoznaje van granica Srbije.

Prema broju posetilaca spada u sam vrh turističkih priredbi u Srbiji. Za sedam dana trajanja ovu manifestaciju poseti preko 450.000 gostiju. Roštiljijada je autentični, najveći i najposećeniji festival roštilja i mesa u ovom delu Evrope.

Pored nje tu su različiti sadržaji u toku leta i to: Leskovačko leto, Sajam i Dani vina u Vlasotincu.

Leskovačko leto predstavlja tradicionalni, multimedijalni festival na otvorenoj sceni, jedna od najdužih manifestacija u zemlji koja po sadržaju i koncepciji iz godine u godinu biva sve veća i bolja. Leskovačko leto se održava u etno kompleksu Šop Dokić u samom centru grada, počinje sa kalendarskim početkom leta i traje do sredine jula.

Svakodnevne priredbe čine sportske aktivnosti, a to su: revijalni nastupi džudista, karatista, rolera, biciklista, motociklista i turniri u odbojci na pesku, fudbalu na pesku, uličnom basketu... Zatim dečiji program u kome deca predstavljaju svoja najuspešnija dostignuća iz oblasti dramskog, muzičkog, literarnog i likovnog stvaralaštva, a organizuju se i razne igre i zabave. Za decu različitih uzrasta organizuju se gostovanja popularnih baletskih i pozorišnih predstava iz drugih gradova, potom nastupi plesnih grupa, modne revije, revije pasa i kućnih

Ljubimaca, takmičenja u pevanju i plesu... i treći deo Leskovačkog leta čine zabavno umetnički sadržaji namenjeni odraslima u okviru koga se predstavljaju umetnička udruženja, kulturno umetnička društva, horovi, orkestri zabavne, narodne i ozbiljne muzike, pozorišne predstave, književne nečeri, izložbe knjiga, slika i cveća, filmske projekcije...

Leskovac je grad koji u svom okruženju ima **zdravu i čistu prirodu**. Tako da je veoma primamljiv za posetioce koji žele da ga na taj način upoznaju. Tu se nalaze reka i jezera, izletišta, lovišta, reke i banje.

Leskovac je grad sa bogatom Istorijom, kako predratnom tako i posleratnom, Leskovac je grad koji u svojoj turističkoj ponudi nudi mogućnost posete istorijskim znamenitostima, spomenicima kulture i vizantiskim gradovima iz daleke istorije.

Noćni život grada nudi veliki izbor mesta za izlazak mladih ljudi. Pravo je mesto za druženje preko dana po baštama različith kafića koje su skoro u bilo koje doba dana popunjene do poslednjeg mesta. Tu su **diskoteke, noćni klubovi i kafići**, zatim **restorani** sa velikim brojem specijaliteta, po čemu je grad nadaleko poznat, takođe, bioskopi, letnje bašte i ostalo. Sve ovo čini da žitelji i posetioci Grada Leskovca uvek budu zadovoljni i lepo se provode.

Centar grda - Palata Kaloderma

Spomenik palim za otadžbinu 1915-1918

Centralni gradski park

Spomen-park Revolucije

ĆUPRIJA

Ćuprija je gradsko naselje i sedište istoimene opštine u Pomoravskom okrugu. Ćuprija se nalazi između drumskog i železničkog magistralnog puta Beograd-Niš, 145 km udaljena od Beograda, odnosno 90 km od Niša. Sam grad leži na ušću dveju reka Ravanice i Velike Morave.

Nalazio se na nekada strateški važnom rimskom putu koji je spajao Konstantinopolj sa Rimom, pa je tamo podignut garnizon, a kasnije je grad poznat pod nazivom *Horreum Margi* tj. žitnica Morave, jer se žito iz celog Pomoravlja tamo prikupljalo. U srednjem veku se nazivao Ravno, a ime je dobio najverovatnije po dolasku Slovena na Balkansko poluostrvo. U 15. veku su ga osvojili Turci, te podigli most, odnosno *ćupriju* po kojoj je dobio novo ime. U Ćupriji je takođe i Miloš Obrenović sklopio *usmeni sporazum*. Tim sporazumom je Srbima u Beogradskom pašaluku osigurao pravo da sakupljaju poreze, da učestvuju u suđenju Srba, da u Beogradu otvore narodnu kancelariju koja će se sastojati od srpskih knezova.

U oblasti trgovine i zanatstva, dominira privatno preduzetništvo. Ugostiteljstvo i turizam uklapaju se u privredni i društveni razvoj ovog područja, a centralno mesto u ugostiteljskoj-turističkoj ponudi ovog kraja zauzimaju: manastir Ravanica, spomen-park boja na Ivankovcu, ugostiteljski objekti na obali reke Velike Morave. Ćuprija je između ostalog poznata i po Opštoj bolnici Ćuprija, koja je vodeća bolnica u Pomoravlju.

Glavna ulica u centru grada

Spomenik palim borcima u Prvom svetskom ratu

Društvene delatnosti na području opštine po svojoj razvijenosti dostižu republički prosek. Dominantno mesto u društvenoj sferi života na ovom području zauzima zdravstvo sa Zdravstvenim centrom, koji pretenduje da preraste u klinički centar. Obrazovanje je takođe oblast koja se može pohvaliti dugom tradicijom. Grad ima tri osnovne škole, sa isturenim odeljenjima u svim selima, tri srednje: medicinski, tehničku i gimnaziju, Visoku medicinski školu. U oblasti muzičkog obrazovanja postoje dve škole, muzička škola za osnovno muzičko obrazovanje „Dušan Skovran“ i Škola za muzičke talente, jedinstvena obrazovna institucija u zemlji, a i ovom delu Evrope.

Opština je poznata i po velikom broju institucija u kulturi i nekoliko manifestacija u ovoj oblasti koje uživaju određeni ugled i širu popularnost: kulturni centar „Zanatski dom“, biblioteka „Dušan Matić“, muzej, Gradsko pozorište, KUD „Železničar“. Od kulturnih manifestacija tu su: Vidovdanske svečanosti, „Matićevi dani“, Izložba svetskog zdravstvenog plakata, Likovna kolonija, Sabor likovnih umetnika u Supskoj.

Sportski život jodvija se po klubovima i na terenima. U gradu postoje dva fudbalska stadiona, hala sportova, dva bazena, nekoliko teniskih igrališta, streljana, atletska kružna i kros staza. U gradu funkcioniše jedna TV stanica i četiri radio-stanice.

Muzej Horreum Margi-Ravno - Značajan uticaj na širenje kulture u Čupriji pripada muzeju Horeum Margi Ravno, osnovanom 1954.godine. Sa bogatom arheološkom i istorijskom zbirkom, muzej je 1955.godine useljen u jednu od najlepših zgrada u moravskom stilu.

Crkva Svetog Đorđa - Podignuta daleke 1834.god. crkva Svetog Đorđa je najstariji, dobro očuvani, graditeljski objekat u Čupriji. Nalazi se na desnoj obali Velike Morave u blizini ušća Ravanice.

Spomen park "Boj na Ivankovcu" - Jedan od događaja koji je svakako obeležio istoriju Srbije i ovog kraja je boj na Ivankovcu.

Narodna biblioteka "Dušan Matić" - Početak rada biblioteke u Čupriji je vezan za otvaranje čitališta širom Srbije u drugoj polovini 19.veka.

Misteriozna pećina Ravanica - Iza zidina manastira u podnožju brda prateći reku Ravanicu put nas dovodi do misteriozne pećine, u kojoj prema predanju, postoji zakopano blago kneza Lazara.

Manastir RAVANICA - Manastir Ravanica, jedan od centara srpske istorije i duhovnosti, udaljen je samo 10 kilometara od centra Čuprije.

Manifestacija Matićevo dani - U znak sećanja na Dušana Matića, jednog od rodonačelnika srpske kulture, u Čupriji se svake godine okupe brojni poštovaoci dela jednog od najznačajnijih srpskih pesnika i velikana naše književnosti.

KRUŠEVAC

Kruševac je gradsko naselje grada Kruševca u Rasinskom okrugu. Kruševac je ekonomski, administrativni, kulturni, zdravstveni, obrazovni, informativni i sportski centar Rasinskog okruga. Grad Kruševac obuhvata 101 naselje i zahvata površinu od 854 km². Kruševac je bio srednjovekovna srpska prestonica.

Nalazi se u Kruševačkoj kotlini koja obuhvata kompozitnu dolinu Zapadne Morave i prostire se između Levča i Temnića na severu, Župe, Kopaonika i Jastrepca na jugu i Kraljevačke kotline i Ibarske doline na zapadu.

Kruševac je kao svoju prestonicu podigao knez Lazar 1371. godine. Prvi put se pominje 1387. godine, u povelji kojom knez Lazar u svojoj utvrđenoj prestonici potvrđuje ranije trgovačke privilegije Dubrovčanima. Grad je postao privredno i kulturno središte Srbije. Mesto iz koga se rukovalo i koje je davalo inicijativu za organizaciju države.

Predanje kaže da je Kruševac dobio ime po kamenu **krušcu**, oblom rečnom kamenu kojim je većim delom grad i sazidan.

Posle Kosovskog boja, Kruševac postaje prestonica vazalne Srbije kojim upravlja Milica, a kasnije njen i Lazarev sin, despot Stefan, koji kasnije prestonicu seli u Beograd. Turci napadaju Kruševac više puta a osvajaju ga tek 1427., posle smrti despota Stefana. Od 1444. godine, Kruševac je u rukama Đurđa Brankovića, a Turci ga konačno porobljavaju 1454. godine. U to vreme ima tursko ime **Aladža Hisar** (Šareni grad). U vreme Velikog bečkog rata 1689. grad je bio oslobođen od Turaka. To se desilo još dva puta u XVIII veku: 1737—1739. godine i za vreme Kočine krajine, 1789. godine. Grad je vraćen Turcima 1791., Svištovskim mirom. Kruševac je konačno oslobođen od Turaka 1833. godine. Posle oslobođenja grad počinje naglo da se razvija i napreduje, i postaje jedan od većih regionalnih centara tadašnje Srbije.

Tokom Drugog svetskog rata, pripadnici nemačkih okupacionih snaga su na brdu Bagdala streljali 1642 rodoljuba iz Kruševca i okoline. Posle rata ceo taj prostor je pretvoren u spomen park pod imenom „Slobodište“.

Kruševac je jak privredni centar sa posebno razvijenom metalo-prerađivačkom („14. oktobar“) i hemijskom industrijom (HI „Župa“, „Hajnkcl-Merima“, „Trayal“). Tu je i fabrika alkoholnih i bezalkoholnih pića „Rubin“, kao i fabrika maziva „FAM“. Osim velikih društvenih kolektiva, u gradu ima i preko 1200 privatnih preduzeća i preko 2500 samostalnih radnji različitih delatnosti.

U narodnoj sveslovenskoj mitologiji Sveti Vid označava vrhovno, svevideće božanstvo. U srpskoj narodnoj tradiciji Vidovdan se obeležava kao dan Kosovskog boja 1389. godine. Stoga ga je srpska crkva od 1892. godine, ozvaničila i uvrstila u svoje praznike, a posle proroka Amosa i svetog kneza Lazara. Najznačajniji praznik za grad Kruševac svakako je Vidovdan, duboko ukorenjen u svesti stanovništva na ovim prostorima kao dan pogibije kneza Lazara u borbi za očuvanje svoje države i naroda. Proslavlja se sa svim atributima gradske slave, kao i Duhovi ili Sv. Trojica. Na Vidovdan se takođe svake godine, u crkvi Lazarici, daje pomen kosovskim, ali i svim drugim izginulim srpskim ratnicima u oslobodilačkim ratovima. U prošlosti se toga dana održavao i vašar, najveći u Kruševcu. Vašari ili sajmovi, nekada važan vid trgovine, uvedeni su u Kruševcu kad i u celoj Srbiji, zakonskom uredbom 1839. godine. Osim Vidovdanskog, održavali su se na Blagovesti, 7. aprila, Sv. Iliju, 2. avgusta i na „Malu Gospojinu“, 21. septembra, što se održalo do današnjih dana. Esnafske slave, nekada važna karakteristika građanskog društva, kada su razni esnafi, društva i udruženja, uglavnom humanitarnog karaktera, proslavljali svog patrona-zaštitnika (najstariji esnafi u Kruševcu su lončarski iz 1839, mumdžijski iz 1842, trgovačko-bakalski iz 1846, meandžijski iz 1848...) zadržale su se još samo kod humanitarnog društva „Dobra narav“, ili „Baksuzi, ugursuzi i namćori“, specifičnog za ovaj grad, koje se okuplja svake godine devetog utorka od Božića, gajeći svoja pravila ponašanja.

Arheološki park „Lazarev grad“

Arheološki park Lazarev grad predstavlja ostatke srednjevekovnog grada koji je podigao knez Lazar 1371. godine kao prestonicu srednjevekovne Srbije i vojno utvrđenje, jezgro oko koga se razvio današnji Kruševac. Kompleks Lazarevog grada obuhvata sledeće ključne tačke:

- ◆ crkva Lazarica
- ◆ Narodni muzej
- ◆ spomenik knezu Lazaru
- ◆ Donžon kula
- ◆ Knežev dvor

II Galerija Milića od Mačve predstavlja legat od 120 slika iz srpske istorije, od Stefana Nemanje do savremenog doba, sa akcentom na Kosovski boj 1389. godine i Kruševac srednjeg veka, koji je ovom gradu poklonio krajem 2000. godine Milić od Mačve – naš čuveni akademski slikar.

III Mozaik sala se ističe svojom lepotom u inače raskošnoj unutrašnjosti Gradske kuće, najlepšeg arhitektonskog ostvarenja Kruševca s početka XX veka.

Koloristička raskoš i mnogostrukost motiva predstavljaju osnovne karakteristike ove jedinstvene dekorativne celine posvećene Moravskoj Srbiji. Mladen Srbinović, akademski slikar iz Beograda, inspiraciju za mozaike je našao u ličnostima i događajima iz vremena kada je Kruševac bio političko i kulturno središte Srbije.

IV Spomenik kosovskim junacima predstavlja u isto vreme simbol Kruševca i jedno od najuspelijih ostvarenja srpskog vajarstva s početka XX veka. Delo je poznatog vajara Đorđa Jovanovića koji je na Svetskoj izložbi u Parizu 1900. godine, gde su skulpturalni elementi nastali i izlagani, nagrađen Zlatnom medaljom I reda. Osnovna odlika Spomenika su impresivni i lako čitljivi vajarski simboli.

V Kuća Simića je jedna od najstarijih sačuvanih građevina u Kruševcu koja predstavlja lep primer gradske arhitekture s kraja XVIII ili početka XIX veka. Sanacijom objekta 2007/2008. godine, Narodni muzej je dobio prostor za realizaciju postavke koja ima za cilj da kroz izložen nameštaj i pokućstvo, prikaže porodični život u kruševačkoj varoši početkom XX veka.

VI Zidna slika „Obretenje Lazarevo“ u holu Doma sindikata, na prostoru od 40 m², rad je slikara Milića od Mačve koji je bio inspirisan narodnom pesmom „Obretenje glave kneza Lazara“, koja opeva legendu o tome kako se odsečena glava kneza Lazara sama pripojila telu.

VII Spomenik ratnicima 1912-1918. je delo vajara Dragana Dimitrijevića iz Beograda. Koncipiran u obliku jedinstvene kvadratne forme, sa likovima znanih i neznanih vojnika i vojskovođa, svedoči i upućuje na određeno vreme i značajne ličnosti srpske istorije s početka XX veka.

VIII Crkva Svetog Đorđa

Crkva Svetog Đorđa podignuta je na mestu nekadašnjeg crkvenog objekta iz 1838. godine. Današnji izgled potiče iz 1910. godine. Hram je projektovan u srpsko-vizantijskom stilu, s tim što je polihromno rešenje fasada dato po uzoru na graditeljstvo moravske škole.

IX Skulptura „Majka Srbija i Majka Grčka“ posvećena je prijateljstvu i istorijskoj vezi srpskog i grčkog naroda u Prvom svetskom ratu, kao i u vreme teških sankcija, kojima je Srbija bila pogođena u poslednjoj deceniji XX veka. Autor je poznati slikar Milić od Mačve, kome je ovo i jedino vajarsko delo.

X Spomen park „Slobodište“ je najveći memorijalni kompleks u Kruševačkom kraju, formiran 1965. godine na mestu gde su okupatori streljali borce i taoce u Drugom svetskom ratu.

PIROT

Pirot je gradsko naselje u opštini Pirot u Pirotskom okrugu.

Grad je podignut na mestu rimskog utvrđenja *Turres* (3. vek) i utvrđenog vizantijskog gradića *Quimedava* (4. vek). U 14. veku spominje se kao Pirot; u 16. i 17. veku bio je lepa i bogata turska varoš. Pirotski grad (14. vek) na Hisaru, dobro očuvan; u kući Hristića (19. vek) je Muzej Ponišavlja, sa kolekcijom narodnih ćilima, po kojima je ovaj kraj veoma poznat. Crkva Sv. Paraskeva (14. vek) u Staničenju bogata je freskama. Manastir Poganovo, podignut je u poslednjoj deceniji 14. veka, a živopisan stoleće kasnije (1499); freske se ubrajaju među najbolja ostvarenja toga doba. Manastir u selu Temska je iz druge polovine 16. veka; freske iz 1567. i 1654. godine; posebno je vredan monumentalni konak iz 18. veka.

Pirot se graniči sa četiri srpske opštine Dimitrovgrad, Knjaževac, Bela Palanka i Babušnica, kao i sa Bugarskom na dužini od 65 kilometara.

U opštini Pirot nalaze se brojne poznate planine kao što su: Stara planina, Vlaška planina, Belava, Suva planina, itd.

Kroz opštinu Pirot protiču reke: Nišava, Jerma, Rasnička reka, Temštica, Visočica... Ova opština ima i tri jezera - Zavojsko jezero, Krupačko jezero i Sukovsko jezero.

Klima Pirota je umerena. Proleća su vlažna i prijatna, leta topla, jeseni blage i duge a zime pretežno hladne. Često duvaju vetrovi iz raznih pravaca. U zimskim mesecima preovlađuju istočni i severni vetar ili severac (košava). S proleća povremeno duva sa juga topliji vetar. Njega nazivaju i razvigorac jer povoljno utiče na razvoj biljaka. Za vreme ostalih godišnjih doba preovlađuju vetrovi sa severozapada i zapada koji donose kišu.

Pirot sa okolinom i gradovima Nišom, i drugim spada u najsuvlje gradove. Najviše padavina ima u maju, junu i oktobru, a najmanje u januaru februaru i julu. Najtopliji mesec je jul sa prosečnom temperaturom +25 °C, a najhladniji januar sa prosečnom temperaturom -1 °C. U zimskim mesecima duva severac sa prosečnom brzinom od 10 km/h.

Pirot se nalazi u pograničnom prostoru Srbije prema Bugarskoj, raspolaže brojnim i po obliku pojavljivanja raznovrsnim turističkim vrednostima. Priroda dominira nad kulturno-istorijskim spomenicima ali se pri turističkoj valorizaciji mora uvažavati princip komplementarnosti kako bi se turistički potencijali iskazivali celovito.

Turistički potencijali Pirota i okoline su Planinarski dom, Zavojsko jezero, Vrelo, Zvonačka banja. U gradu se ističu Muzej Ponišavlja, uređuje se tvrđava Momčilov grad, rekonstruisan je manastir Sveti Đorđe kod sela Temska, manastir Sveti Jovan Bogoslov - Poganovski manastir; uređen je sportsko rekreativni centar između Nišave i HE „Pirot“.

Pirot je takođe pun kulturnih dešavanja, počevši od najvećeg, „Pirotskog kulturnog leta“ koji održava svakog leta i koji je prepun različitih dešavanja: Međunarodni folklorni festival, moto skup, skup raznih koncerata kako lokalnih,

tako i veoma popularnih i poznatih domaćih izvođača. Možemo izdvojiti i jedinstveno svetsko takmičenje u Peglanoj Kobasici. Od kulturnih dobara, Pirot poseduje dosta objekata od kulturnog značaja kao što su: Stara Kuća ili Konak Malog Riste, Pazarska crkva ili Crkva Rođenja DŽristovog, Momčilov grad, zgrada Opštinskog suda u Pirotu, zgrada Gimnazije u Pirotu, kuća Stojana Božilovića Belog. U okolini Pirotu se takođe nalaze objekti od kulturnog značaja a među njima najpoznatiji su Poganovski manastir u opštini Dimitrovgrad, Sukovski manastir, Temački manastir, Begov most u Staničenju, crkva Sv. Petra i Pavla u Rsovcima i dr.

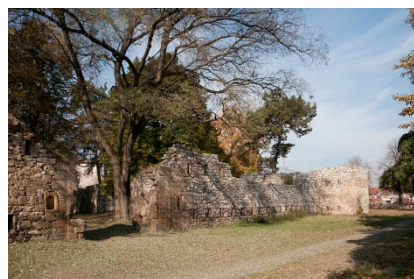
Zgrada Pirotskog upravnog okruga

Šetačka zona

Crkva rođenja Hristovog

Jugoistočni zidovi Pirotskog Grada

www.ecbac-tempus.com | [e-mail:info@ecbac-tempus.com](mailto:info@ecbac-tempus.com)